

15 Aralık 2005
TS/BAS-BÜL/05-94

**“Türkiye’de Sermaye Birikimi, Verimlilik ve Büyüme:
Uluslararası Karşılaştırma ve AB’ye Yakınsama Süreci”**

Dr. Şeref Saygılı, Hasan Yurtoğlu, Cengiz Cihan

Özet Bulgular

BDDK Başuzmanı Dr. Şeref Saygılı, DPT Ekonomik Modeller Dairesi Başkanı Hasan Yurtoğlu ve DPT Planlama Uzmanı Cengiz Cihan tarafından hazırlanan “Türkiye’de Sermaye Birikimi, Verimlilik ve Büyüme: 1972-2003” adlı çalışmada, Türkiye ekonomisi geneli ve ana sektörleri itibarıyla sermaye birikimi düzeyini tahmin edilmiş ve sermaye birikiminin gelişimi bu dönemde izlenen temel iktisadi politikalar ışığında değerlendirilmiştir. Çalışmada incelenen değişkenler 1980 öncesi ve 1980 sonrası olmak üzere iktisadi politikalar bakımından farklılık gösteren iki dönem temelinde ele alınmıştır. 1980 yılına kadar uygulanan politikalar “ithal ikamesine dayalı büyüme politikalarına”, takip eden yıllardaki politikalar ise “ihracata dayalı / dışa açık büyüme politikalarına” atıfta bulunmaktadır. Çalışmada ulaşılan bulgular bölümler itibarıyla özetle şöyledir:

Beş ana bölümden oluşan çalışmanın ikinci bölümde, sermaye birikiminin ekonomik büyüme sürecindeki önemi tartışılmış, sermaye birikimi ve verimlilik artışı arasındaki çift yönlü ilişki vurgulanmıştır. Üçüncü bölümde sermaye birikiminin hesaplanmasında kullanılan yöntem sunulmuş, dördüncü bölümde de bu yöntem kullanılarak sermaye stoku 10 ana sektör bazında tahmin edilmiştir. Bu bölümde ayrıca, temel iktisadi performans göstergelerinden büyüme, istihdam ve verimliliğin gelişimi, sermaye birikiminin izlediği seyir dikkate alınarak kısaca incelenmiştir. Beşinci bölümde Türkiye ekonomisinin sermaye birikimi ve verimlilik artışı göstergeleri bazı OECD ülkeleriyle karşılaştırılmıştır. Son bölümde ise, üç farklı büyüme senaryosu kullanılarak Türkiye’nin kişi başına gelir seviyesinin AB ülkelerine yakınsaması ele alınmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde sermaye birikimini hesaplamak için OECD tarafından kabul edilen yöntem ve varsayımlar kullanılmıştır. Sermaye stoku ölçümünün en önemli varsayımlarından biri olan yatırım ömürlerine yönelik varsayımlar belirlenirken, konut hariç tüm sektörler için OECD ülkeleri ortalamaları esas alınmıştır. Yine yatırım ömrü ile ilgili hesaplamalarda OECD’nin sermaye stoku tahmin yönteminde kullandığı gecikmeli aşınma yapısı varsayımı kabul edilmiştir.

**TÜRK SANAYİCİLERİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ
BASIN BÜROSU**

Meşrutiyet cad.No.74 Tepebaşı 80050 – İSTANBUL
Tel: (0212) 2495448 / 2491929 / 2515313 / 2490723 Fax: (0212) 2933783

Çalışmanın dördüncü bölümünde bir önceki bölümde açıklanan yöntem kullanılarak elde edilen sermaye birikimi tahmin sonuçları sunulmuştur. Bu bölümde, Türkiye ekonomisinde büyüme ve sermaye birikimi arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu ortaya koyulmuş ve 1972-2003 döneminde Türkiye’de sermaye birikim hızının yıllık ortalama yüzde 5,2 düzeyinde olduğu tahmin edilmiştir. Bu oranın tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerinde, sırasıyla, yüzde 3,1, yüzde 4,1 ve yüzde 6,0 dolayında gerçekleştiği bulunmuştur. Bununla birlikte, sanayi sektörlerinin, özellikle de imalat sanayii ve madencilik sektörlerinin, sermaye birikiminde 1972-2003 döneminde çarpıcı bir gerileme yaşandığı vurgulanmıştır. Bu sektörlerin sermaye birikim hızında 1990’lı yılların ikinci yarısında sınırlı düzeyde bir iyileşme görülmesine rağmen 2000’li yıllarla birlikte stok düzeyinin durağanlaşmaya başladığı belirtilmiştir.

Tarım sektörü sermaye birikimi içinde benzer bir yorum yapılmış, söz konusu dönem için bu sektördeki sermaye birikiminde de ciddi bir yavaşlama görüldüğüne dikkat çekilmiştir. Bu sektörde 1975-1979 döneminde yıllık ortalama yüzde 8 dolayında olan sermaye birikim hızının, 1990-1994 dönemlerinde %1,3 civarına gerilediği ortaya konulmuştur. Bu oranın, 1995-1999 döneminde bir iyileşme gösterdiği fakat, 2000-2003 döneminde iyileşmenin sınırlı kaldığı vurgulanmıştır. Son olarak, hizmetler sektöründe, sermaye birikiminde yine bir yavaşlama görüldüğü ancak bu yavaşlamanın boyutlarının sanayi ve tarım sektörleriyle kıyaslanmayacak düzeyde küçük olduğu belirtilmiştir.

Çalışmanın beşinci bölümünde, ulaşılan bulgular Türkiye dışındaki OECD ülkelerinde, gerek sektörel gerekse genel ekonomi düzeyinde sermaye birikimi ile verimlilik artışı ve büyüme arasında daha güçlü bir ilişki olduğunu işaret etmektedir. Bu nedenle, Türkiye için verimlilik artışı ve büyüme arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmakla beraber, özellikle sanayi sektöründe bu ilişkinin 1980 sonrası dönemde koptuğu vurgulanmıştır.

Beşinci bölümde yapılan çıkarımlardan bir diğeri ise Türkiye ekonomisinin sermaye birikimi düzeyinin diğer OECD ülkelerine göre yetersiz bir seviyede kalmış olmasıdır. Ekonomi geneli dikkate alındığında, 2003 yılı itibarıyla Türkiye ekonomisinde çalışan kişi başına sermaye stokunun diğer ülkelerin yüzde 25’i dolayında olduğu belirtilmiştir. 1980 yılında diğer ülkeler ortalamasının yüzde 82’si düzeyinde bulunan sanayi sektöründe çalışan başına sermaye stokunun, 2003 yılında yüzde 33’e düşmüş olmasının, sağlıklı ekonomik büyüme yapısına ulaşılma yolunda sorun teşkil edeceği vurgulanmıştır.

Altıncı bölümde, Türkiye’nin AB’ye üyelik perspektifine ışık tutmak amacıyla, 2006-2014 dönemi için büyüme senaryoları oluşturulmuştur. Buna göre, 3 farklı senaryo (temel, kötümser ve iyimser) kullanılarak Türkiye ekonomisinin ilgili dönemde sergileyebileceği büyüme performansı analiz edilmiştir.

Üç senaryoda da Türkiye ekonomisinin, kişi başına milli gelir açısından AB ülkelerine bir yakınsama sağlayabildiği, fakat bu senaryoların hiçbirinde AB-15 ülkelerinin 2004 yılı kişi başına milli gelir düzeyine ulaşamadığı bulunmuştur. Bu açıdan bakıldığında, Türkiye’nin yakınsama açısından oldukça uzun bir döneme ihtiyaç duyduğu ve yakınsama sürecinin mümkün olduğunca hızlandırılması gerektiği belirtilmiştir.

Son olarak, yazarlar sermaye stokunun kamu/özel sektör, makine-teçhizat/bina vb. detaylarında ve daha geniş bir sektör detayında tahmin edilmesinin, ekonomik büyüme sürecinin daha sağlıklı bir biçimde incelenmesine olanak vereceğine dikkat çekmiştir. Ayrıca, büyüme ve istihdam yanında, sermaye birikimi ile ilişkili diğer bir unsur olan verimlilik artışının çalışmada oldukça genel boyutları itibarıyla incelendiğini vurgulamışlar, verimlilik artışının daha geniş bir sektör ayrımında ölçülmesi ve verimlilik artışına etki eden makro ve mikro faktörlerin kapsamlı bir biçimde analiz edilmesinin büyük önem taşıdığını belirtmişlerdir.